

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

навчальної дисципліни «Інвестування»

обов'язкових компонент

освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Облік і аудит

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол
від 31.08.21 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст
вищої категорії, викладач-методист, Водолазська Н.В.

Рецензенти:

1. Доктор економічних наук, професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського – Дружиніна В.В.
2. Кандидат економічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС Пушкар О.І.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Денна форма навчання

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №6							
Тема 1. Методичні основи інвестування	13	2	-	4	-	7	К/р на 15 хвилин
Тема 2. Суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності	13	2	-	4	-	7	К/р на 15 хвилин
Тема 3. Форми інвестування.	13	2	-	4	-	7	К/р на 15 хвилин
Тема 4. Обґрунтування доцільності інвестування	12	2	-	4	-	6	К/р на 15 хвилин
Тема 5. Інвестиційні проекти	16	4	-	6	-	6	К/р на 15 хвилин
Тема6. Фінансове забезпечення інвестиційного процесу	13	2	-	4	-	7	К/р на 15 хвилин
Тема7. Менеджмент інвестицій	12	2	-	4	-	6	К/р на 15 хвилин
Тема 8. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності	13	2	-	4	-	7	К/р на 15 хвилин
Тема9. Використання інвестицій	15	2	-	6	-	7	К/р на 15 хвилин
Всього за семестр № 6:	120	20	-	40	-	60	залік

Заочна форма навчання

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр №6							
Тема 1. Методичні основи інвестування	12	-	-	-	-	12	К/р на 15

							хвилин
Тема 2. Суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності	14	2	-	-	-	12	К/р на 15 хвилин
Тема 3. Форми інвестування.	12	2	-	-	-	10	К/р на 15 хвилин
Тема 4. Обґрунтування доцільності інвестування	14	2	-	-	-	12	К/р на 15 хвилин
Тема 5. Інвестиційні проекти	14	2	-	-	-	12	К/р на 15 хвилин
Тема 6. Фінансове забезпечення інвестиційного процесу	14	2	-	-	-	12	К/р на 15 хвилин
Тема 7. Менеджмент інвестицій	12	2	-	-	-	10	К/р на 15 хвилин
Тема 8. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності	14	2	-	-	-	12	К/р на 15 хвилин
Тема 9. Використання інвестицій	14	2	-	2	-	10	К/р на 15 хвилин
Всього за семестр № 6:	120	16	-	2	-	102	залік

2. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 1. Методичні основи інвестування.

Практичне заняття: Методичні основи інвестування.

Навчальна мета заняття: з'ясувати економічний зміст інвестицій та принципи їх класифікації, ознайомитися з їх видами.

Кількість годин - 4 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Основні поняття інвестиційної теорії.
2. Еволюція і розвиток інвестиційної теорії.
3. Роль інвестицій в підвищенні ефективності роботи підприємства.
4. Класифікація інвестицій за різними ознаками.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 7 (с. 14-20), 8 (с. 5-19)

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;
- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.

Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.

Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).
2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів вищої освіти (розв'язання завдань).

Методичні рекомендації:

Інвестиціями вважаються ті економічні ресурси, які направлені на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату. Це може бути пов'язано з придбанням нових машин, будинків, транспортних засобів, а також з будівництвом доріг, мостів та інших інженерних споруд. Це можуть бути споживчі блага, які не застосовуються в поточному періоді, а відкладаються в запас (інвестиції на збільшення запасів). Інвестиції забезпечують розширене відтворення на будь-якому рівні економіки. Інвестиції – це те, що «вкладають» в завтрашній день, для того щоб мати можливість більше споживати в майбутньому.

Розрізняють валові та чисті інвестиції. Валові інвестиції (ВІ) – це сукупний обсяг інвестицій за конкретний період, спрямованих на будівництво, придбання засобів праці і приріст товарно-матеріальних цінностей. Чисті інвестиції (ЧІ) – це сума нових інвестицій, зменшена на суму амортизаційних відрахувань (А) за деякий період часу.

$$\text{ЧІ} = \text{ВІ} - \text{А}$$

Динаміка показника чистих інвестицій відображає економічне становище як підприємства так і держави:

$\text{ЧІ} < 0$ – скорочувальна економіка;

$\text{ЧІ} = 0$ – статична економіка;

$\text{ЧІ} > 0$ – розвиткова економіка.

Наприклад, якщо на підприємстві сума $\text{ЧІ} < 0$, тобто $\text{ВІ} > \text{А}$, то виробничий потенціал підприємства розширюється і випуск продукції зростає.

За об'єктами вкладання засобів інвестиції поділяються на реальні та фінансові. Реальні інвестиції – це вкладання грошових коштів у реальні активи (матеріальні і нематеріальні). Вкладання засобів у нематеріальні реальні активи, пов'язані з науково-технічним прогресом, називають інноваційними інвестиціями.

Фінансові інвестиції – це вкладання грошових коштів у різні фінансові активи, передусім у цінні папери, для придбання прав на участь у діяльності інших фірм, боргових прав тощо.

За характером участі в інвестуванні бувають прямі та не прямі інвестиції. Прямі інвестиції – це безпосередня участь інвестора у виборі об'єкта інвестування і вкладанні коштів.

За ознакою тривалості інвестиційного процесу інвестиції поділяють на довгострокові та короткострокові, за рівнем доходності – на бездоходні, низько доходні, середньо доходні, високо доходні, за ступенем ризику – на безризикові, низько ризикові, середньо ризикові та високо ризикові або венчурні, за ознакою сумісності – незалежні, залежні та взаємовиключні, за відтворювальною ознакою – звичайні вкладення, дезінвестиції (вилучення коштів з інвестиційного процесу) та реновації (амортизаційні відрахування) за спрямуванням грошового потоку – внутрішні та зовнішні, вітчизняні та іноземні.

Завдання 1.1. Для кожного класифікаційного признаку надати види інвестицій:

- 1) об'єкт вкладання коштів;
- 2) характер участі в інвестиційному процесі;
- 3) період інвестування;
- 4) форма власності.

Завдання 1.2. З двох списків сформувати третій, кожний елемент якого є двовірний вектор-рядок виду (номер виду цінного паперу, номер групи).

Список видів: 1) акції, 2) облігації внутрішніх державних і місцевих позик, 3) облігації підприємств, 4) казначейські зобов'язання, 5) ощадні сертифікати, 6) векселі, 7) приватизаційні папери.

Список груп: 1) пайові, 2) похідні, 3) боргові.

Завдання 1.3. Українські, російські та німецькі фізичні особи створюють на території України спільне підприємство «Схід-Авто». Засновницький договір складено на п'ять років. Частки засновників в уставному фонді підприємства такі: українські засновники – 56,8 %, російські – 12,9 %, німецькі – 30,3 %. Дати класифікацію інвестицій за ознаками: об'єкт вкладення коштів, характер участі інвестора в інвестиційному процесі, період інвестування, форма власності, регіональна ознака, відтворювальна ознака.

Завдання 1.4. Корпорація ABC здійснює міжнародні автомобільні перевезення. За період t нею отримано чистого прибутку (ЧП_t) в сумі 357,2 тис. грн, при цьому амортизаційні відрахування (A_t) склали 296,5 тис. грн. З метою збільшення обсягу транспортних послуг ухвалено рішення про реінвестування 53,5 % чистого доходу (ЧД_t) в оновлення рухомого складу і придбання двох автопоїздів *VOLVO*. Необхідно оцінити інвестиційну стратегію підприємства, визначивши, чи забезпечує дане рішення розширене відтворення капіталу.

Завдання 1.5. Рада директорів крупного виробничого підприємства розглядає ряд інвестиційних пропозицій. За даними таблиці треба проаналізувати характер їхнього зв'язку.

Таблиця 1.1 – Вихідні дані завдання

Інвестиційний проект	Умова прийняття
1	може бути прийнятий без будь-яких умов
2	можна прийняти, якщо прийнятий проект 1
3	можна прийняти, якщо прийнятий проект 2
4	повинен бути прийнятий, якщо прийняті проекти 1 и 2
5	не може бути прийнятий, якщо прийнятий проект 1 або прийнятий проект 2
6	не може бути прийнятий, якщо прийняті проекти 2 и 3
7	можна прийняти, якщо прийнятий проект 2 и не прийнятий проект 3

Розв'язання. Аби визначити взаємозв'язки між проектами треба зробити класифікацію проектів за ознакою сумісності: незалежні, залежні та взаємовиключні.

Проект 1 незалежний.

Проект 2 залежить від проекту 1: 2 можна прийняти тільки в тому разі, якщо прийнято проект 1, тобто проект 1 створює умови для прийняття проекту 2. Але проекти 1 и 2 не є взаємозалежними, оскільки 1 не залежить від 2.

Проект 3 залежить від проекту 2, а значить і від проекту 1: 3 можна прийняти тільки в тому випадку, якщо прийнятий 2, а значить, і 1. Але 2 и 3 не є взаємозалежними, оскільки 2 залежить тільки від 1 і не залежить від 3.

Проект 4 залежить від проекту 2, оскільки якщо прийнятий 2, то прийнято і проект 1, тобто прийняті обидва 1 і 2, а це означає, що 4 повинен бути прийнятий. Якщо ж 2 не прийнятий, то 4 можна прийняти, а можна і ні. Тобто проект 4 є сателітом (супутником) проекту «1+2».

Проект 5, навпаки, виключає проект «1+2»: 5 може бути прийнятий тільки коли не прийняті обидва, 1 і 2.

Проект 6 виключає випадок сумісного прийняття обох проектів 2 і 3, тобто проекту «2+3». Проект 6 може бути прийнятий тільки якщо не прийнятий хоча б один з них, 2 або 3, чи обидва. З іншого боку, якщо проект 6 прийнятий, ані 2 ані 3 не можна прийняти. Отже проекти 6 і «2+3», а також 6 і «2 або 3» є взаємовиключними.

Проект 7 може бути прийнятий тільки в тому випадку, коли прийнятий 2 і не прийнятий 3, у всіх інших випадках 7 прийняти неможна.

Для стислого і наочного відображення зв'язку проектів за ознакою сумісності використовують логічні матриці.

П.1	П.2			
1	1	П.1	П.2	П.4
1	0	1	1	1
0	0	1	0	0
П.2	П.3	1	0	1
1	1	0	0	0
1	0	0	0	1
0	0			

П.1	П.2	П.5
1	1	0
1	0	0
0	0	1
0	0	0

П.2	П.3	П.6
1	1	0
1	0	1
1	0	0
0	0	0
0	0	1

П.2	П.3	П.7

Завдання 1.6. За даними таблиці платежів (за матрицею платежів) визначити:

- а) які акції обере невимогливий (безпристрасний) інвестор,
- б) які акції обере агресивний (оптимістичний) інвестор,
- в) які акції обере консервативний (песимістичний) інвестор,
- г) які акції принесуть найбільший очікуваний дохід,

якщо припустити, що вірогідність несприятливого стану економіки дорівнює 0,1, сприятливого – 0,5, а відмінного – 0,4.

Таблиця 1.2 – Матриця платежів

Акції	Стан економіки
-------	----------------

	несприятливий	сприятливий	відмінний
<i>IBM</i>	10	15	18
<i>T</i>	5	15	20
<i>Q</i>	-15	25	45
<i>WFT</i>	-15	0	15

Розв'язання.

а) невимогливий інвестор обере акції *Q*, оскільки він очікує сприятливий стан економіки;

б) агресивний (оптимістичний) інвестор обере акції *Q*, оскільки він очікує відмінний стан економіки;

в) консервативний (песимістичний) інвестор обере акції *IBM*, оскільки він очікує несприятливий стан економіки;

г) найбільший очікуваний дохід принесуть акції *Q*, оскільки найбільш вірогідним є сприятливий стан економіки.

В моделях прийняття інвестиційних рішень основною формою даних служить таблиця платежів. Платіж, більший за нуль, відповідає виграшу, менший – програшу. Альтернативні рішення розташовуються в лівому стовбці таблиці платежів, а можливий стан природи є заголовком стовпчика, що розташований праворуч від стовпчика альтернатив.

В загальному випадку теорія прийняття рішень трактує рішення як дію проти природи. Це означає, що результат, тобто наслідки окремого рішення, залежить від дії іншого гравця (природи), якого особа, приймаючи інвестиційне рішення, не може контролювати. Діють аксіоми: 1) природа не робить першого кроку, 2) природі байдуже прийняте вами рішення. Ці аксіоми відмінні від аксіом теорії ігор, в якій обидва гравця мають свій чіткий економічний інтерес.

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема № 2 Суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності.

Практичне заняття: Суб'єкти і об'єкти інвестиційної діяльності.

Навчальна мета заняття: з'ясувати постановку завдання аналізу інвестиційної привабливості об'єктів інвестування, принципи та методи її оцінки; ознайомлення з діяльністю суб'єктів інвестиційної діяльності в Україні та світі.

Кількість годин - 4 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Сутність інвестиційного процесу та його учасники.
2. Об'єкти інвестиційної діяльності.
3. Види і особливості суб'єктів інвестиційної діяльності.
4. Інвестори. Їх типи та особливості поведінки.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 2 (с. 13-25), 3 (с. 51-77).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;
- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.

Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.

Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).

2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Методичні рекомендації:

Практичне здійснення інвестицій забезпечується інвестиційною діяльністю, що є однією з видів господарської діяльності суб'єкта і найважливішою формою реалізації його економічних інтересів. Суб'єкти інвестиційної діяльності реалізують власні економічні інтереси, вступаючи у певні взаємовідносини на інвестиційних ринках, що регулюють процес обміну інвестиціями та інвестиційними об'єктами. Фактично інвестиційний процес є продовженням інвестиційної діяльності, суттєва відмінність між ними полягає у тому, що процес має відношення до певного об'єкту інвестування, тоді як, інвестиційна діяльність пов'язана з конкретним суб'єктом. Таким чином, інвестиційний процес – це по суті механізм реалізації інвестиційної діяльності, що безпосередньо орієнтований на обґрунтування доцільності інвестицій та їх реалізацію.

Вибір об'єкту вкладення коштів виходить, перш за все, з мінімізації інвестиційного ризику. Тому інвестиційно привабливими вважаються ті підприємства, які самі мають достатній інвестиційний потенціал, тобто можуть здійснювати інвестиційну діяльність.

Потенційний інвестор завжди аналізує декілька різних підприємств-об'єктів, тобто декілька варіантів прийняття рішення про вкладення капіталу. Для аналізу інвестиційної привабливості підприємств використовуються дані їх фінансової звітності. На першому етапі за даними активу балансу визначається структура засобів (активів), на другому – за даними пасиву балансу аналізується структура джерел формування засобів.

Завдання для домашньої пошукової роботи № 1. Проаналізувати інвестиційну діяльність суб'єктів: інвесторів (індивідуальних та

інституційних: холдингів, фінансових груп, фінансових компаній, інвестиційних фондів, інвестиційних дилерів тощо) та функціональних учасників (фірм-девелоперів, ріелтерів, інжинірингоконсалтингових, будівельних, аудиторських фірм тощо).

Завдання для домашньої пошукової роботи № 2. Проаналізувати вітчизняний та світовий досвід державно-приватного партнерства: форми державної участі у реалізації спільних проектів, аналіз реалізованих спільних інвестиційних проектів.

Завдання для роботи № 3. Хід цієї роботи визначається послідовністю статей активу та пасиву балансу (табл.2.1, 2,2): треба заповнити незаповнені строки таблиць, підрахував відповідні показники.

Робота виконується за варіантами – змінюється показник строки 11 активу і строки 15 пасиву.

Завдання1. Потенційний інвестор хоче вкласти свої вільні кошти в підприємство автосервісу і має зробити економічно обґрунтований вибір одного з трьох можливих варіантів: СТО1, СТО2, СТО3. Для аналізу інвестиційної привабливості кожного з підприємств використовуються дані балансу. За даними активу виконується аналіз засобів СТО, за даними пасиву – аналіз джерел формування засобів. Необхідно визначити послідовність дій з оцінки інвестиційної привабливості підприємств, які розглядає потенційний інвестор як об'єкти можливого вкладення грошей.

Завдання 2. Виконати аналіз структури засобів підприємств за даними таблиці 2.1. Незаповнені строки таблиці треба заповнити, підрахував показники. Робота виконується за варіантами, змінюється показник рядку 11.

Таблиця 2.1 – Аналітична характеристика засобів СТО

1	ПОКАЗНИК	СТО1	СТО2	СТО3	Розрах. формула	Група лікв.
1	2	3	4	5	6	7
2	Майно загалом (МЗ)					
3	Основні засоби (ОЗ)	1080,20	1073,00	1063,60		
4	%МЗ					
5	Оборотні засоби (ОБЗ)					
6	%МЗ					
7	Оборотні засоби матеріальні (ОБЗМ)	162,50	394,40	338,30		
8	%ОБЗ					
9	Оборотні засоби нематеріальні (ОБЗНМ)					
10	%ОБЗ					
11	Грошові засоби (ГЗ)	5,70	2,90	0,90	" + NN ЗК	
12	%ОБЗнм					
13	Короткострокові фінансові вкладення					

	(КФВ)					
14	%ОБЗ _{нм}					
15	Дебіторська заборгованість (ДБЗ)	591,60	47,90	266,50		
16	%ОБЗ _{мз}					
17	Векселі одержані (ВО)					
18	%ДБЗ					

Завдання 3. Виконати аналіз структури джерел засобів підприємств за даними таблиці 2.2. Незаповнені рядки таблиці треба заповнити, підрахував показники. Робота виконується за варіантами, змінюється показник рядку 15.

Таблиця 2.2 – Аналітична характеристика джерел формування засобів СТО

1	ПОКАЗНИК	СТО1	СТО2	СТО3	Розрах. формула	Група лікв.
1	2	3	4	5	6	7
2	МАЙНО ЗАГАЛОМ (МЗ)					
3	Власні кошти (ВК)					
4	%МЗ					
5	Наявність власних оборот-них засобів (НВОБЗ)					
6	%ВК					
7	Статутний капітал (СК)	1080,20	1073,00	1063,60		
8	%ВК					
9	Позикові кошти (ПК)					
10	%МЗ					
11	Довгострокові позикові кошти (ДПК)					
12	%ПК					
13	Короткострокові позикові кошти (КПК)					
14	%ПК					
15	Короткостр.банк.позики (КБП)	527,70	216,40	351,20	" + NN 3К	
16	%КПК					
17	Кредиторська					

	заборгованість (КТЗ)					
18	%ПК					
19	Векселі видані (ВВ)					
20	%КТЗ					

Завдання 4. Для аналізу інвестиційної привабливості кожного з підприємств за даними балансу оцінюються інвестиційні ризики. Для цього статті активу балансу необхідно розбити за групами ліквідності, пасиву – за терміном погашення зобов'язань.

Хід виконання роботи такий:

1. Розбити показники таблиці 1 за групами відповідно ступеню ліквідності.

2. Розбити показники таблиці 2 за групами за ступенем терміновості погашення зобов'язань

3. Порівняти суми статей активу і пасиву за відповідними групами

4. Зробити висновок про ліквідність балансу кожного з підприємств

Завдання 5. Для остаточного висновку про інвестиційні ризики за кожним підприємством зробити аналіз, заповнюючи графи «Розрахункова формула» та «Нормативне значення» таблиці 2.3.

Хід виконання роботи такий:

1. Заповнити графи «Розрахункова формула» та «Нормативне значення» таблиці 2.3;

2. Обчислити всі показники таблиці 2.3;

3. Коефіцієнт поточної ліквідності розрахувати двома способами з метою перевірки коректності розрахунку;

4. Зробити висновок і надати рекомендацію з обрання підприємства.

Таблиця 2.3 – Аналіз ліквідності підприємств

Показник	СТО1	СТО2	СТО3	Розрах. формула	Нормат значен- ня
Короткострокові зобов'язання					
КЛабс					
КЛшвид.					
КЛпоточної					
КЛпоточної					

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема № 3. Форми інвестування.

Практичне заняття: Форми інвестування.

Навчальна мета заняття: визначити економічний зміст різних форм інвестування.

Кількість годин - 4 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Сутність реальних інвестицій, їх порівняння з капіталовкладеннями. Класифікація реальних інвестицій. Особливості виробничих та невиробничих інвестицій.

2. Сутність та особливості здійснення фінансового інвестування. Класифікація фінансових інвестицій.

3. Залучення іноземного капіталу

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 3 (с. 78-140), 4 (с. 68-79).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;
- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.

Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.

Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).

2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Завдання для пошукової роботи № 1. Охарактеризувати особливості створення та функціонування в Україні спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ). Проаналізувати результати діяльності функціонування окремої СЕЗ, охарактеризувати обсяги залучених інвестицій, наданих пільг інвесторам та зробити висновки про доцільність створення даної СЕЗ.

Завдання для пошукової роботи № 2. Проаналізувати особливості функціонування інноваційних структур в Україні: технополіси, технопарки, бізнес-інкубатори. Результатом роботи є аналіз діяльності відповідного інноваційного утворення.

Завдання для пошукової роботи № 3. Охарактеризуйте стан ринку інноваційних інвестицій в Україні. Визначте основні напрями державної інноваційної політики, джерела та обсяги фінансування інноваційної діяльності підприємств. Порівняти показники, обчислені за даними вітчизняної практики, із світовою практикою реалізації інноваційних розробок. Зробити висновки та надати пропозиції щодо активізації інноваційної діяльності в Україні.

Задача 1. Інвестор вклав в банк 11 тис. грн. під 15% річних на 10 років. Визначити майбутню вартість грошей по закінченню терміну. Рішення. Майбутня вартість при нарахуванні простого відсотку визначається за формулою $FV = 11000 \cdot (1 + 10 \cdot 0,15) = 27500$ грн.; при нарахуванні складного відсотка $FV = 11000 \cdot (1 + 0,15)^{10} = 44501$ грн.

Задача 2. Банк видав позику в розмірі 20 тис. грн. терміном на півроку під 30% річних. Визначити суму накопиченого боргу.

Задача 3. Банк пропонує кредит на таких умовах: перші півроку 20%, кожний наступний квартал ставка зростає на 2%. Проценти нараховуються тільки на початковий вклад. Визначити накопичену суму, якщо запропонований кредит складає 4000 грн.

Задача 4. Початкова сума вкладу 2000 грн., процентна ставка виплачується щоквартально 20% річних. Визначити майбутню вартість 11 вкладу через рік при нарахуванні простого та складного проценту.

Задача 5. На суму 75 тис. грн. по ставці 14% річних нараховують складні проценти протягом 18 місяців. Визначити величину накопленої суми.

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема № 4. Обґрунтування доцільності інвестування.

Практичне заняття: Обґрунтування доцільності інвестування.

Навчальна мета заняття: Виконання практичного завдання повинно забезпечити у майбутнього спеціаліста закріплення знань про порядок аналізування показників суб'єктів інвестиційної діяльності, знаходити фактори, які впливають на доцільність інвестування.

Кількість годин - 4 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Поняття про доцільність інвестиційної діяльності.
2. Основні показники оцінювання економічної ефективності.
3. Поняття про концепцію зміни грошей у часі.
4. Статичні й динамічні методи оцінювання, їх переваги та недоліки, порядок розрахунку.
5. Поняття анuitету при здійсненні інвестиційної діяльності.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 7 (с. 17-20), 10 (с. 56-83).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;

- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.
Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.
Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).
2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Методичні рекомендації:

Оцінка доцільності інвестицій – це прийняття рішення про те, варто чи не варто вкладати гроші у той або інший проект. Інвестиції, що плануються, реалізуються та вже здійснені, набувають форми інвестиційних проектів. Однак, проекти потрібно підібрати, розрахувати, виконати, а головне – оцінити їх ефективність на підставі порівняння витрат на проект та результатів його реалізації. Оцінка доцільності інвестицій вимагає здійснення різного роду фінансово-економічних розрахунків, пов'язаних з потоками грошових коштів у різні проміжки часу.

Ключову роль у цих розрахунках відіграє оцінка зміни грошей у часі. Концепція такої оцінки базується на тому, що вартість грошей протягом часу змінюється з урахуванням норми прибутку на грошовому ринку, в якості якої зазвичай виступає норма позичкового капіталу (або відсотку).

Вихідним положенням при розгляді особливостей застосування концепції зміни вартості грошей у часі в інвестиційному аналізі є розуміння суті поняття «інвестиції» з позицій фінансової теорії, а саме: «обмін певної сьогоdnішньої вартості придбання фінансових чи реальних активів на можливо невизначену майбутню вартість». Тим самим майбутня вартість, на яку очікує інвестор має компенсувати йому відмову від поточного споживання відповідної сьогоdnішньої вартості.

Враховуючи, що інвестування являє собою тривалий процес, в інвестиційній практиці часто приходить порівнювати вартість грошей на початку їх інвестування з вартістю грошей при їх поверненні у вигляді майбутнього прибутку, амортизації, грошового потоку тощо.

Тому приймаючи рішення про інвестування слід враховувати:

- інфляцію;
- ризик, невизначеність;
- схильність до ліквідності;
- можливість альтернативного використання коштів.

Отже, одна й та сама сума коштів має різну цінність у часі по відношенню до моменту їх використання.

Завдання для виконання.

Задача 1. Інвестиції складають 200, короткострокова позика – 40, продаж – 400, вартість обладнання – 180, програмні засоби – 30, оплата праці – 80, матеріали – 50, операційні витрати – 70, відрахування на соціальні заходи – 40, повернена короткострокова позика – 40, проценти за короткостроковою

позикою – 10, податок на прибуток – 19% балансового прибутку. Чому дорівнює грошовий потік від: 1) операційної діяльності; 2) фінансової діяльності; 3) інвестиційної діяльності; 4) загальної діяльності підприємства?

Задача 2. Розглядається можливість реалізації інвестиційного проекту. За підрахунками фахівців було розроблено таблицю витрат та доходів, пов'язаних з реалізацією проекту:

Рік	Витрати	Вигоди
1	0,5	-
2	2,1	0,4
3	3,7	0,7
4	3,7	1,3
5	2,0	1,9
6	0,5	2,2
7-30	0,5	2,6
Всього	24,5	68,9

Визначити доцільність здійснення проекту за критеріями чистої поточної вартості, внутрішньої норми рентабельності, коефіцієнту "вигоди/витрати". Чи зміниться ваше рішення, якщо реальна ставка зросте до 18%?

Задача 3. Розглядаються два інвестиційні проекти з 5-річним терміном життя. Перший, проект А, можна віднести до категорії – модифікація існуючої виробничої лінії, другий, проект Б, – виробництво, не пов'язане з існуючим. Очікувані грошові потоки подано у таблиці.

Рік	Проект А	Проект Б
0	-250000	-400000
1	30000	135000
2	40000	135000
3	50000	135000
4	90000	135000
5	130000	135000

Проаналізувати прийнятність проектів на основі розрахунку NPV.

Задача 4. Порівняти за критеріями чистої поточної, внутрішньої норми прибутковості та терміну окупності інвестицій два бізнес-проекти, якщо ціна капіталу 13%, а грошові потоки подано в таблиці :

Проект А	-20000	7000	7000	7000	7000
Проект Б	-25000	2500	5000	10000	20000

Задача 5. Компанія має наміри інвестувати до 65 млн грн. у наступному році. Підрозділи компанії надали свої пропозиції. Дані наведено в таблиці (розрахунки в млн грн.):

Проект	Розмір інвестицій	IRR	NPV
А	50	15	12
В	35	19	15
С	30	28	42
Д	25	26	1

E	15	20	10
F	10	37	11
G	10	25	13
H	1	18	1,0

Обрати найбільш прийнятну комбінацію проектів, якщо як критерій використовується:

- індекс рентабельності (PI);
- чистий наведений ефект (NPV);
- внутрішня норма прибутку (IRR).

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема № 5. Інвестиційні проекти.

Практичне заняття: Інвестиційні проекти.

Навчальна мета заняття: поглибити і розширити знання студентів про сутність і види інвестиційних проектів; етапи формування і підготовки інвестиційного проекту; оцінку ефективності інвестиційних проектів.

Кількість годин - 6 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Поняття та сутність інвестиційного проекту.
2. Види інвестиційних проектів, їх особливості.
3. Структура інвестиційних проектів. Життєвий цикл інвестиційного проекту.
4. Основні показники інвестиційного проекту.
5. Поняття про грошові потоки інвестиційного проекту.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 3 (с. 105-114), 4 (с. 135-174).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
  - перевірка присутніх;
  - перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.
- Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.
Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).
2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Питання для фронтального опитування:

1. Що таке проект? Чим проект відрізняється від програми та плану?
2. Які особливості інвестиційних проектів?
3. Чим відрізняється звичайний проект від інвестиційного?
4. Які основні класифікаційні ознаки проектів?
5. Що таке фази та стадії циклу проекту?
6. Які проекти відносять до взаємовиключних? До синергійних?
7. Які основні підходи виділяються щодо визначення циклу проекту?
8. Чим відрізняється ТЕО проекту від бізнес-плану?
9. Які основні проблеми виникають при розрахунку початкової вартості проекту? З чим пов'язані заниження вартості та помилки в розрахунках початкової вартості?
10. Які основні аспекти аналізуються у ході проведення експертизи інвестиційних проектів?

Методичні рекомендації:

Інвестиційний проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення інвестиційних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях. Основними особливостями інвестиційного проекту слід визначити: 1) порівняно тривалий період освоєння початкової суми вкладень; 2) поетапний поступовий вихід на проектну потужність в ході експлуатації створеного об'єкта інвестування; 3) необхідність додаткових вкладень у проект протягом його реалізації для виконання поставлених цілей, які використовуються на забезпечення об'єкту обіговим капіталом, витратами на поточний та капітальний ремонт тощо; 4) необхідність здійснення значних початкових вкладень.

Проект є організаційною формою реалізації процесу інвестування. У цьому понятті зосереджені як стратегічне планування інвестиційної діяльності, так і практична реалізація щоденного оперативного управління.

Інвестиційний проект – це спеціальним способом підготовлена документація, що містить максимально повний опис і обґрунтування всіх особливостей майбутнього інвестування. У такому розумінні проект є документованим інвестиційним планом.

Інвестиційний проект – це комплекс заходів, що здійснюються інвестором з метою реалізації свого плану нарощування капіталу. Дії інвестора мають бути оптимальними для досягнення поставлених цілей при обмежених часових, фінансових та матеріальних ресурсах.

Інвестиційні проекти поділяються:

- за складністю – на монопроекти, мультипроекти, мегапроекти. За якістю проекти поділяються на звичайної якості та бездефектні. На відміну від звичайних до бездефектних проектів висуваються особливі вимоги щодо якості;
- за тривалістю проекти поділяються на короткострокові, середньострокові та довгострокові;

- за наслідками прийняття рішень – на взаємовиключні (якщо реалізація одного проекту одночасно позбавляє необхідності реалізації інших), заміщувальні (якщо один і той же проект може бути використаний і для іншого виду діяльності, економлячи при цьому кошти на реалізацію останнього – побудова греблі для отримання електроенергії і побудова греблі для зрошення земель), синергійні (один проект викликає необхідність реалізації іншого або підвищує ефективність від реалізації іншого).

Завдання для виконання.

Завдання 1. Згрупуйте відповідні терміни та визначення згідно з даними таблиці.

Таблиця – Основні характеристики системи управління проектами

Термін	Визначення
1) організаційна структура управління проектом	1 Це ОСУ, при якій для розв'язання завдань перспективного розвитку в складі проектної організації підприємств створюють спеціальний підрозділ, що займається винятково питаннями стратегії, а керівники проектів зосереджують свою увагу на виконанні конкретних завдань. Після завершення команду проекту розпускають
2) організаційна форма	2 Це ОСУ, в якій відносини будуються на вертикальних зв'язках – “керівник-підлеглий”. Для розв'язання конкретних проектних завдань у цій структурі створюють тимчасові творчі колективи (ТТК) чи тимчасові проектні групи (ТПГ), на чолі яких стоять керівники проектів
3) проектна команда	3 Сукупність взаємопов'язаних органів управління, розташованих на різних ступенях системи
4) проектна ОСУ	4 Це система зв'язків між окремими виконавцями й групами, які працюють над проектом як окремі організаційні одиниці всередині проектної команди
5) матрична ОСУ	5 Основою цієї структури є поділ функцій управління між окремими підрозділами. Управління здійснюється лінійним керівником через групу підпорядкованих йому функціональних керівників, кожний з яких має право управління підрозділами у межах його повноважень
6) функціональна ОСУ	6 Організація взаємодії та взаємовідносин між усіма учасниками проекту
7) внутрішня організаційна структура управління проектами	7 Це групи, сформовані так, що виконавців закріплено за проектом на період його життєвого циклу і повністю підпорядковані менеджеру проекту

Завдання 2. Визначити основні фінансові показники для обґрунтування доцільності проекту за наступними даними

Таблиця 1 – Розрахунок ефективності проекту, що аналізується

Показник	t	t ₁	t ₂	t ₃
----------	---	----------------	----------------	----------------

1. Сума інвестицій, тис. грн.	450,0	-	-	-
2. Виручка від реалізації, тис. грн.	-	200,0	250,0	400,0
3. Витрати на експлуатацію проекту, тис. грн.	-	50,0	40,0	45,0
4. Амортизаційні відрахування, тис. грн.	-	5,0	5,0	8,0
5. Ставка дисконту, %	-	18	18	18
6. Грошові потоки, тис. грн.	-	245,0	215,0	363,0
7. Дисконтовані грошові потоки, тис. грн.	-	207,63	154,41	220,93
8. Дисконтований грошовий потік з початку експлуатації проекту, тис. грн.	-	207,63	362,04	582,97
9. Дисконтовані грошові потоки за ставкою дисконту 40%.	-	175,0	109,69	132,29
10. Дисконтовані вигоди, тис. грн.	-	173,73	183,14	248,32
11. Дисконтовані витрати, тис. грн.	-	42,37	28,73	27,39

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема 6. Фінансове забезпечення інвестиційного процесу.

Практичне заняття: Фінансове забезпечення інвестиційного процесу.

Навчальна мета заняття: Виконання практичного завдання повинно забезпечити у майбутнього спеціаліста закріплення знань з питань фінансового забезпечення інвестиційного проекту.

Кількість годин - 4 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Інвестиційні ресурси та їх специфіка.
2. Основні джерела фінансування інвестиційної діяльності підприємств.
3. Способи залучення ресурсів в інвестиційних цілях.
4. Особливості фінансування інноваційних проектів.
5. Характеристика деяких специфічних видів фінансування: форфейтингу, лізингу, селенгу тощо.
6. Особливості пільгового фінансування проектів.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 2 (с. 313-372), 3 (с. 300-396).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;

- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.
Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.
Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).
2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Питання для фронтального опитування:

1. Які основні переваги використання власних джерел фінансування інвестицій?
2. Назвіть основні недоліки у використанні залучених джерел в інвестиційних цілях?
3. Які основні переваги використання позикових джерел фінансування?
4. Назвіть основні недоліки у використанні позикових джерел в інвестиційних цілях?
5. Які основні типи фінансування інноваційних проєктів?
6. Що таке регрес?
7. Назвіть основні способи залучення капіталу в інвестиційних цілях.

Що таке лізинг?

8. Як співвідносяться поняття «лізинг» та «оренда»?
9. Назвіть основні типи лізингу та охарактеризуйте їх.
10. Поясніть сутність фінансування інвестицій на консорційних засадах.
11. У чому основні відмінності між субсидіюванням, датуванням, отриманням грантів, субвенціями, спонсорством та донорством?

Методичні рекомендації:

Всі напрями і форми інвестиційної діяльності підприємства здійснюються за рахунок інвестиційних ресурсів, що формуються ним. Від характеру формування цих ресурсів багато в чому залежить рівень ефективності не тільки інвестиційної, але і всієї господарської діяльності підприємства.

Інвестиційні ресурси підприємства являють собою всі форми капіталу, що залучається ним для здійснення вкладень в об'єкти реального і фінансового інвестування. Об'єми і джерела формування інвестиційних ресурсів багато в чому визначаються вартістю їх залучення (вартістю капіталу). При цьому середньозважена вартість інвестиційного капіталу, що формується повинна обов'язково зіставлятися з розміром ефекту від його використання у процесі реального або фінансового інвестування.

Рівень ефективності інвестиційної діяльності підприємства багато в чому визначається цілеспрямованим формуванням його інвестиційних ресурсів. Основною метою формування інвестиційних ресурсів підприємства є задоволення потреби в придбанні необхідних інвестиційних активів і

оптимізація їх структури з позицій забезпечення ефективних результатів інвестиційної діяльності.

Найбільш суттєвим фактором інвестиційної діяльності є наявність фінансових ресурсів. Це перша умова формування інвестиційних проектів та водночас головне обмеження. З обсягів наявних ресурсів починається інвестиційне планування, і ними перевіряється реальність вже розробленої інвестиційної стратегії. Фінансові ресурси – це кошти, шляхом яких відбувається виділення тієї частини сукупного суспільного продукту, яка без порушення об'єктивної (природної) пропорційності суспільного виробництва може бути спрямована на розвиток соціально-економічної системи в цілому.

Розв'язати завдання

Задача 1. Прогнозоване значення дивідендів на 20__ р. - 5 грн на просту акцію номінальною вартістю 100 грн. Середня прогнозована ринкова вартість акції на 2014 р. - 110 грн. Прогнозований темп приросту дивідендів - 0,2 %. Розрахуйте ціну акціонерного капіталу .

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема № 7. Менеджмент інвестицій.

Практичне заняття: Менеджмент інвестицій

Навчальна мета заняття: Виконання практичного завдання повинно забезпечити у майбутнього спеціаліста закріплення знань з основ менеджменту інвестицій.

Кількість годин - 4 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Мета і завдання інвестиційного менеджменту.
2. Інвестиційна привабливість та рівні її визначення.
3. Розробка та реалізація інвестиційної стратегії.
4. Основи формування інвестиційного портфеля.
5. Основний інструментарій інвестиційного менеджменту.

Інвестиційний аналіз та його основні методи розрахунку деяких показників.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 4 (с. 381-394), 10 (с. 98-119).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;
- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.

Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.

Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).
2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Питання для фронтального опитування:

1. Назвіть основну мету управління інвестиційною діяльністю.
2. У чому полягає сутність технології управління інвестиційною діяльністю?
3. Які можна виділити функції управління інвестиційною діяльністю?
4. У чому сутність інвестиційної привабливості?
5. Які є рівні її визначення?
6. Які фактори утворюють інвестиційний клімат України в сучасних умовах?
7. Охарактеризуйте інвестиційну стратегію її види, параметри та показники.
8. Охарактеризуйте методи розробки інвестиційної стратегії.
9. Охарактеризуйте зміст портфельного інвестування.
10. Назвіть основні принципи формування інвестиційного портфелю.
11. Визначте, які види інвестиційних портфелів можуть бути сформовані підприємствами.
12. Визначте основні завдання інвестиційного менеджменту?
13. Як співвідносяться між собою інвестиційна привабливість підприємства та його життєвий цикл?
14. Назвіть основні принципи формування інвестиційного портфеля.
15. Які є типи інвестиційних портфелів?
16. Яка процедура прийняття інвестиційних рішень на різних рівнях?
17. Назвіть основні види інвестиційного аналізу.
18. Які основні показники розраховуються при проведенні інвестиційного аналізу?

Методичні рекомендації:

Найважливішою складовою управління інвестиційною діяльністю будь-якої організації є інвестиційний менеджмент, який є сукупністю наукових знань та практичного досвіду щодо розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із здійсненням інвестицій. Інвестиційний менеджмент має міждисциплінарний характер, оскільки тісно пов'язаний з іншими фундаментальними системами управління підприємствами. Зокрема, через формування інвестиційних ресурсів – з фінансовим менеджментом; через спільне управління формуванням основних та оборотних коштів – цей зв'язок опосередковується із виробничим менеджментом тощо.

Основною метою інвестиційного менеджменту є вибір способу забезпечення реалізації найефективнішої інвестиційної стратегії суб'єктів

підприємницької діяльності на усіх етапах розвитку з метою підвищення ефективності виробництва, збільшення прибутку та мінімізації інвестиційних ризиків.

У процесі реалізації основної мети інвестиційний менеджмент в організації пов'язаний з такими основними завданнями:

- забезпечення високих темпів економічного розвитку суб'єктів підприємництва шляхом здійснення ефективної інвестиційної діяльності, розширення її обсягів, а також шляхом галузевої, асортиментної та регіональної диверсифікації цієї діяльності;

- максимізація вигід від інвестиційної діяльності. Це досягається вибором такого об'єкту серед наявних альтернативних напрямків інвестування, який забезпечить найбільшу віддачу в розрахунку на вкладений капітал;

- мінімізація інвестиційних ризиків з метою недопущення за несприятливих умов втрати не тільки прибутків, а і частини інвестиційного капіталу;

- забезпечення фінансової стабільності та платоспроможності суб'єктів підприємництва у процесі реалізації інвестиційних програм шляхом прогнозування впливу інвестиційної діяльності на фінансову діяльність суб'єкта та його платоспроможність під час формування джерел фінансового забезпечення інвестицій;

- визначення можливих варіантів прискорення реалізації інвестиційних програм, у зв'язку з необхідністю сприяння прискоренню економічного розвитку організацій, швидкого формування грошових потоків у вигляді вигід від інвестицій та амортизаційних відрахувань, скороченню темпів використання кредитних ресурсів, зменшення інвестиційних ризиків, пов'язаних із несприятливими змінами кон'юнктури інвестиційного клімату.

Виділені основні завдання тісно взаємопов'язані між собою та визначають функції управління інвестиційною діяльністю:

- дослідження зовнішнього інвестиційного середовища та прогнозування кон'юнктури інвестиційної діяльності;
- розробка стратегічних напрямків інвестиційної діяльності організації;
- розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів суб'єкта інвестиційної діяльності;
- пошук та оцінювання найефективніших інвестиційних проектів;
- оцінювання інвестиційних якостей фінансових інструментів і вибір із них найефективніших;
- формування та оцінювання інвестиційного портфеля за критеріями доходності, ризику та ліквідності;
- поточне планування та оперативне управління реалізацією окремих програм та проектів пошук найефективніших заходів мінімізації інвестиційних ризиків;
- здійснення ефективного контролю за реалізацією інвестиційної діяльності.

Інвестиційний менеджмент має свою специфіку, реалізується через формування інвестиційної стратегії організації, інвестиційних портфелів на основі визначення інвестиційної привабливості об'єкту вкладення та пов'язаний з формуванням відповідних організаційно-економічних механізмів реалізації інвестицій за такими напрямками:

1. Управління реальними інвестиціями.
2. Управління фінансовими інвестиціями.
3. Управління інвестиційним портфелем підприємства.
4. Управління формуванням інвестиційних ресурсів. Кожен із цих напрямків має свої особливі завдання.

Завдання для виконання:

Ситуація 1. Вас призначили керівником команди - відділ із 10 осіб, які мають працювати разом, щоб досягнути виконання цілей свого підрозділу в цілому. Але вам відомо, що випуск продукції не такий високий, хоча постійно проводять понаднормову роботу, існує заборгованість з випуску продукції, а планові завдання не виконують. Люди відсутні на роботі з неповажних причин, часто конфліктують, що знижує ефективність роботи. Ви відчуваєте, що люди в проекті не зацікавлені.

Яких заходів ви пропонуєте вжити?

Ситуація 2. Проаналізуйте групу, в якій ви навчаєтеся, хто які грає ролі? Хто має значення? Що ви можете у даній ситуації змінити?

Чи можете ви навести приклад команди, яка працювала або працює погано? Які ознаки цього?

Як ви оцінюєте роботу своєї групи як команди, що об'єднана однією метою - отримати освіту - проект «Ліквідація безграмотності».

Тест «Чи спроможні ви стати керівником проекту?»

Прочитавши запитання, на окремому аркуші паперу запишіть його номер і поряд – літерне позначення того варіанта відповіді, який відповідає вашим навичкам і характеру. Далі, користуючись ключем, підрахуйте суму та визначте результат.

1. Уявіть собі, що із завтрашнього дня вам треба буде керувати великою групою співробітників проекту, які старші від вас за віком. Чого більше ви побоювалися б у даному разі:

- а) що ви можете виявитися менш інформованим;
- б) що прийняті вами рішення будуть ігнорувати і заперечувати;
- в) вам не вдасться виконати роботу як хотілося б?

2. Якщо вас у якій-небудь справі спіткає невдача, то ви:

а) постараєтеся утішитися, знехтувати нею, вважаючи те, що трапилося, несуттєвим, і піти відпочити на концерт;

б) почнете гарячково розмірковувати, а чи не можна звалити провину на кого-небудь іншого або на об'єктивні обставини;

в) будете аналізувати причини невдачі, розмірковуючи, в чому був ваш власний промах і як виправити справу;

г) чи опустяться у вас руки від того, що трапилося?

3. Які з перелічених рис найбільше властиві вам:

- а) скромний, товариський, поблажливий, повільний, слухняний;
- б) привітний, наполегливий, енергійний, винахідливий, вимогливий;
- в) роботязкий, упевнений у собі, стриманий, старанний виконавець?

4. Чи вважаєте ви, що більшість людей:

- а) люблять працювати добре і старанно;
- б) сумлінно ставляться до роботи тільки тоді, коли вона оплачується;
- в) трактують роботу, як необхідність і не більше?

5. Керівник має бути відповідальний:

- а) за підтримання гарного настрою у колективі;
- б) за відмінне і вчасне виконання завдань.

6. Уявіть, що ви є керівником проекту і зобов'язані протягом тижня подати керівництву план робіт. Як ви вчините:

- а) складете проект плану, доповісте про нього начальству і попросите виправити, коли щось не так;
- б) вислухаєте думку підпорядкованих спеціалістів, після чого складете план, приймаючи тільки ті пропозиції, які збіглися з вашим поглядом;
- в) доручите скласти проект плану підлеглим і не станете вносити поправок, направивши для узгодження до вищої інстанції свого заступника;
- г) проект плану розробите спільно зі спеціалістами, після чого доповісте про план керівництву, відстоюючи положення проекту?

7. На ваш погляд, найкращих результатів досягає керівник, який:

- а) пильнує, щоб усі його підлеглі точно виконували свої функції та завдання;
- б) підключає підлеглих до розв'язання загального завдання, керуючись принципом “довіряй, але перевіряй”;
- в) піклується про роботу, хоча за метушню справ не забуває і про тих, хто її виконує.

8. Працюючи в колективі, чи вважаєте ви відповідальність за свою власну роботу рівнозначною вашій відповідальності за результати роботи всього колективу в цілому:

- а) так;
- б) ні?

9. Ваш погляд або вчинок критикується іншими. Як ви будете поводитися:

- а) не будете поспішати із запереченнями, піддаючись миттєвій захисній реакції, а зумієте тверезо зважити всі “за” і “проти”;
- б) не спасуєте, а спробуєте довести перевагу свого погляду;
- в) не зумієте приховати своє пригнічення з огляду на запальний характер і, можливо, образитеся і розгніваєтеся;
- г) промовчите, але погляду свого не зміните і будете чинити, як і раніше?

10. Що краще розв'язує виховне завдання і приносить найбільший успіх:

- а) заохочення;

б) покарання?

11. Чи хотіли б ви:

а) щоб інші бачили у вас друга;

б) щоб ніхто не засумнівався у вашій чесності й рішучості надати допомогу в потрібний момент;

в) викликати в тих, хто вас оточує, захоплення вашими рисами і досягненнями?

12. Чи любите ви приймати самостійні рішення:

а) так;

б) ні?

13. Якщо ви маєте прийняти важливе рішення або дати висновок з того чи іншого відповідального питання, то:

а) намагаєтеся зробити це невідкладно і, зробивши, не повертаєтеся знову і знову до цієї справи;

б) робите це швидко, але потім довго мучитися сумнівами;

в) намагаєтеся не робити ніяких кроків якомога довше.

Ключ для підрахунку балів

	а	б	в	г
1	0	2	4	-
2	2	0	6	0
3	0	3	2	-
4	6	2	0	-
5	3	5	-	-
6	3	0	1	6
7	2	6	4	-
8	6	0	-	-
9	2	6	4	0
10	3	0	-	-
11	3	5	0	-
12	3	0	-	-
13	6	3	0	-

Якщо ви набрали більше ніж 40 балів

У вас є задатки, щоб стати гарним керівником із сучасним стилем поведінки. Ви вірите в людей, у їхні знання та добрі якості. Вимогливі до себе й своїх колег. Не станете терпіти у своєму колективі ледарів і бракоробів, не будете намагатися завоювати дешевий авторитет. Для сумлінних співробітників будете не тільки начальником, але й добрим товаришем, який у важких ситуаціях підтримує словом і ділом.

Якщо ви набрали від 10 до 40 балів

Могли б керувати певними об'єктами і роботами, але нерідко стикалися б і з труднощами (і тим частіше, чим менше балів ви зуміли набрати за нашою шкалою). Намагалися бути для підлеглих опікуном, проте іноді могли б зігнати на них поганий настрій і гнів. Надавали б допомогу і давали б, незважаючи на необхідність усілякі поради.

Якщо ви набрали менше ніж 10 балів

Відверто кажучи, у вас мало шансів стати керівником. Для цього вам необхідно переглянути багато поглядів і відмовитися від укорінених звичок. Насамперед, необхідно знайти віру в людей і у самого себе.

Підсумок. Студенти обговорюють психологічні аспекти управління проектною командою, уявивши себе в ролі керівників власного проекту.

Завдання 1. Розробіть бюджет проекту за такими даними.

1. Обсяг виробництва та реалізації:

20__ рік – 4300 тонн

20__ рік – 4500 тонн

20__ рік – 4800 тонн

2. Ціна одиниці продукції - 1000 грн.

3. Товар обкладають ПДВ.

4. Капітальні витрати підприємства:

– будівельно-монтажні роботи - 1300 тис грн;

– обладнання - 700 тис грн;

– накладні витрати - 150 тис грн.

5. Усі витрати здійснено в першому році проекту.

6. Прямі поточні витрати:

– матеріальні витрати - 125 грн на од. продукції;

– оплата праці - 62,5 грн на од. продукції;

– додаткова оплата праці у розмірі 9% від заробітної плати.

Витрати здійснюють щороку.

Амортизацію обладнання розраховують податковим методом (III група основних засобів).

Операційні витрати:

– оренда приміщення — 50 тис грн;

– виплата процентів за короткостроковий кредит банку - 12% від загальної суми 50 тис грн;

– маркетингові витрати - 500 тис грн;

– витрати на обслуговування виробничого процесу - 400 тис грн;

– оплата послуг зв'язку та банків - 80 тис грн;

– офісно-господарські витрати - 100 тис. грн;

– інші адміністративні витрати - 140 тис. грн.

7. Податок на прибуток - 25%.

8. Земельний податок - 20 тис грн.

9. Доходи від участі в діяльності інших підприємств - 250 тис грн. щорічно.

10. Доходи від реалізації матеріальних цінностей та майна, залишкова вартість яких - 200 тис грн - 300 тис грн у другому році реалізації проекту.

11. Продаж цінних паперів залученим інвесторам - 1000 тис грн у першому році проекту.

12. Дивіденди виплачуються у розмірі 10% від суми нерозподіленого прибутку.

Завдання 2. Згрупуйте відповідні терміни та визначення згідно з даними

таблиці.

Таблиця – Основні характеристики складових системи планування проекту

Термін	Визначення
1) цілеспрямованість	1 Обов'язкове планування всіх установлених функцій управління проектом
2) комплексність	2 Залучення керівництва до процесу розробки плану, що дає можливість урахувати вимоги, які не формалізуються
3) збалансованість за ресурсами	3 Принцип, що розглядає планування як процес розгортання головної мети проекту в ієрархічну послідовність цілей і задач проекту до рівня окремих заходів, дій, робіт із визначенням порядку їх виконання
4) системність	4 Проведення моніторингу, контролю і, за необхідності, актуалізації планових рішень протягом усього життєвого циклу проекту
5) гнучкість	5 Здатність системи прогнозувати і враховувати можливі зміни впливу зовнішніх чинників та їх наслідків
6) багатофункціональність	6 Принцип означає, що плани не містять задач і робіт, не забезпечених необхідними ресурсами
7) оптимальність	7 Спадкоємність і взаємопов'язаність усіх планових рішень
8) адаптивність	8 Повне охоплення наукових, проектних, організаційних, виробничих та інших заходів і робіт, направлених на досягнення цілей і результатів проекту
9) несуперечність	9 Розгляд проекту як цілісної системи з визначенням і врахуванням взаємозв'язків як усередині, так і поза ним
10) безперервність	10 Незмінність основних цілей і обмежень проекту, його життєздатність, а також гнучкість і адаптивність системи
11) стабільність	11 Здатність системи формувати не просто прийнятні плани, а раціональні або кращі плани за вибраними критеріями

Ситуація 3. Розробіть план проекту телевізійної шоу-програми “Герої чи злодії”, яка передбачає зустрічі глядачів з політичними лідерами. Під час написання плану використайте таку схему:

1. Планування цілей.
2. Ідентифікація основних операцій для управління проектами.
3. Визначення взаємозв'язків операцій.
4. Визначення тривалості робіт проекту. Складання розкладу виконання проекту.
5. Планування організації (ідентифікація, документування та призначення персоналу, відповідальності та відносин звітності).
6. Планування та оцінювання ресурсів, необхідних для реалізації проекту.
7. Розробка бюджету.

Ситуація 4. Ви - керівник проекту, метою якого є створення бізнес-центру на базі університету. У процесі реалізації проекту адміністрація відмовилася від безоплатного фінансування вашого проекту. Керівництвом проекту було прийнято рішення про внесення змін, а саме: отримання безоплатного кредиту з місцевого бюджету для фінансової підтримки студентської ініціативи для створення приватної справи. Проаналізуйте, як дана зміна вплине на:

- вартість проекту;
- заплановані показники робіт;
- графік виконання робіт;
- результат проекту.

Підсумок. Здобувачі вищої освіти навчаються розробляти плани проектів, детально вивчивши необхідний бюджет цих проектів.

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема 8. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності.

Практичне заняття: Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності.

Навчальна мета заняття: Виконання практичного завдання повинно забезпечити у майбутнього спеціаліста закріплення знань зі змісту організаційно-правового регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності

Кількість годин - 4 (денна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Роль та основні функції держави в сфері інвестиційної діяльності.
2. Законодавчі методи регулювання інвестиційної діяльності.
3. Форми й методи стимулювання інвестиційних процесів в країні.
4. Методи оптимізації відносин в інвестиційній сфері.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 4 (с. 345-380), 5 (с. 269-299).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;
- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.

Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.

Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).
2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Питання для фронтального опитування:

1. Як впливає співвідношення між інвестиціями та заощадженнями на макрорівні на розвиток країни?
2. У чому полягає специфіка ринкової моделі реалізації інвестиційного процесу? Які основні етапи інвестиційного процесу?
3. У чому полягає відмінність між інвестиційним процесом та інвестиційною діяльністю?
4. Яких можна виділити основних учасників інвестиційного процесу?
5. В чому полягають особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні?
6. Які важелі стимулювання інвестиційних процесів застосовує держава?
7. Які основні принципи формування державної інвестиційної політики?
8. Як відбувається оптимізація інвестиційних відносин між державою і суб'єктами інвестиційної діяльності?

Дати відповідь на тести:

1. Згідно законодавства до майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в підприємницьку діяльність, належать:
  - а) сукупність технологічних, технічних, комерційних і інших знань, що оформлені в вигляді технічної документації навичок і виробничого вміння, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих (ноу-хау);
  - б) грошові кошти, цільові банківські внески, паї, акції та інші цінні папери;
  - в) рухоме і нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання) та інші матеріальні цінності;
  - г) майнові права, що впливають з авторського права, навички і інші інтелектуальні цінності;
  - д) права користування землею, водою, ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням;
  - є) інші майнові права і цінності.
2. Держава прямо бере участь в інвестиційному процесі через
  - а) державне кредитування;
  - б) податкове регулювання;
  - в) інвестування певних галузей і виробництв;
  - г) амортизаційну політику.

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

Тема 9. Використання інвестицій.

Практичне заняття: Використання інвестицій.

Навчальна мета заняття: Виконання практичного завдання повинно забезпечити у майбутнього спеціаліста закріплення знань вміння проведення аналізу ефективного використання інвестицій.

Кількість годин - 6 (денна форма), 2 (заочна форма).

Місце проведення: навчальний кабінет коледжу.

Навчальні питання:

1. Матеріально-технічне забезпечення інвестиційного проекту
2. Етапи прийняття інвестором виконаних робіт і готових об'єктів

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять: 3 (с. 24-264), 4 (с. 75-127).

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

Організаційний етап:

- привітання;
- перевірка присутніх;
- перевірка готовності здобувачів вищої освіти до заняття.

Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання.

Мотивація навчальної діяльності.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Проведення попереднього контролю теоретичних знань здобувачів освіти (фронтальне опитування).
2. Формування теоретичних умінь і навичок здобувачів освіти (розв'язання завдань).

Питання для фронтального опитування:

1. Етапи розроблення концепції проекту.
2. Методи оцінювання ефективності інвестицій.
3. Основні показники ефективності проекту.
4. Стадії техніко-економічного, фінансового та загальноекономічного аналізу.

5. Переваги та недоліки фінансових показників оцінки ефективності проектів.

Завдання для виконання:

Ситуаційні завдання

Завдання 1. Підприємство передбачає реалізувати інноваційно-інвестиційний проект вартістю 200 тис. грн, практичне здійснення якого спрямоване на виробництво нового виду продукції. Очікують такі грошові потоки: 1-ий рік – 40 тис. грн, 2-ий рік - 40 тис. грн, 3-ий рік - 60 тис. грн, 4-

ий рік - 50 тис. грн. Необхідно визначити чистий приведенний дохід і термін окупності інвестицій за умови, що дисконтна ставка дорівнює 10%.

Завдання 2. а) чи доцільна реалізація інноваційного проекту за умов, що дисконтна ставка дорівнює 10%, а податок на прибуток - 25%? б) використовуючи дані таблиці 2, розрахуйте термін окупності інвестицій.

Таблиця 2 – Дані для розрахунків

Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20_- р.	20__ р.	20_- р.
Інвестиції, тис. грн	850	800	400	-	-	-
Прибуток, тис. грн	-	-	800	1800	1900	1900
Амортизаційні відрахування, тис. грн	-	-	200	200	200	200

Завдання 3. Ви маєте 10 тис. дол. і хочете вкласти їх в ефективний проект. Їх можна витратити на купівлю акцій компанії “Різноекспорт” (25% на вкладений капітал), купівлю 5 тис. т товару для продажу його по 2,4 дол. за тону, купівлю офісу 30 м² для здачі його в оренду за 80 дол. за 1 м², або використати як депозит на рахунок в Укрексімбанку (22% річних). Ви вибрали найменш ризикований варіант і купили офіс. Розрахуйте альтернативну вартість проекту (у дол.).

Завдання 4. Змінні витрати на реалізацію проекту становлять 16 грн на одиницю продукції. Ціна продукції, яку планують випускати, 36 грн за одиницю. Постійні витрати - 6000 грн. Розрахуйте точку беззбитковості (од.).

Завдання 5. Визначити індекс рентабельності проекту, виходячи з таких даних: обсяг інвестицій до інноваційного проекту становить 1200 тис. грн (на перший рік припадає 1000 тис. грн, на другий - 200 тис. грн). Грошові потоки, починаючи з другого року реалізації проекту, становитимуть 200 тис. грн, у наступні роки - відповідно 800, 1000, 1000, 1100 тис. грн. Дисконтна ставка - 5%.

Підсумок. Навчальною групою вивчається практичне використання системи показників ефективності проекту для вибору найбільш рентабельного проекту.

Завдання 6. Використовуючи дані таблиці 5, побудувати сітковий графік проекту з визначенням усіх параметрів: код роботи, тривалість роботи, ранній початок, пізній строк початку, ранній строк закінчення, пізній строк закінчення, резерв часу. А також визначити критичний шлях проекту, загальну тривалість проекту, резерв часу.

Таблиця 5 – Вихідні дані для побудови сіткового графіку

Код роботи	Попередня робота	Тривалість роботи, днів
A	-	1
B	A	1
C	A	3
D	B, C	13

E	B, C	5
F	B, C	18
G	D, E, F	7

Завдання 7. Згрупуйте відповідні терміни та визначення згідно з даними таблиці 6.

Таблиця 6 – Основні характеристики елементів планування проекту

Термін	Визначення
1 Сіткова модель	1 Одна з форм графічного відображення змісту робіт і тривалості виконання планів і довгострокових комплексів проектних, планових, організаційних та інших видів діяльності підприємства
2 Тривалість роботи	2 Множина поєднаних між собою елементів для опису технологічної залежності окремих робіт і етапів майбутніх проектів
3 Сіткове планування	3 Інформаційно-динамічна модель, яка відображає всі логічні взаємозв'язки та результати робіт, необхідних для досягнення кінцевої мети планування
4 Критичний шлях	4 Будь-які виробничі процеси чи інші дії, які призводять до досягнення певних результатів, подій
5 Сітковий графік	5 Кінцеві результати попередніх робіт, момент завершення планової дії
6 Роботи сіткового графіка	6 Зображення роботи у вигляді стрілки, а зв'язки між роботами - у вигляді кіл
7 Календарне планування	7 Зображення роботи у вигляді прямокутників, а стрілками позначаються логічні зв'язки між даними роботами
8 Параметри календарного плану	8 Процес складання й коригування розкладу, в якому роботи, що виконуються різними організаціями, взаємопов'язуються між собою у часі та з можливостями їх забезпечення різними видами матеріально-технічних та трудових ресурсів
9 Події сіткового графіка	9 Дати початку та закінчення кожної роботи, тривалість та необхідні ресурси для її виконання
10 Стрілчасті графіки	10 Шлях у сітковій моделі, тривалість якого дорівнює критичній. Роботи, що лежать на шляху, називаються критичними
11 Графіки передування	11 Мінімальна тривалість, протягом якої може бути виконано весь комплекс робіт проекту
12 Критична тривалість	12 Головний параметр планування, що залежить від сумарної трудомісткості та часу, що витрачають на виконання елементів роботи, і кількості працюючих, які можуть її виконати, а також обсягу та інтенсивності виконання роботи

III. Порядок проведення заключної частини заняття:

- підведення підсумків заняття;
- оцінювання здобувачів вищої освіти;
- оголошення домашнього завдання.

3. Рекомендована література

Основна література:

1. Бутко М. П., Бутко І. М., Дітковська М. Ю. Менеджмент інвестиційної діяльності : підручник / [та ін.] ; за заг. ред. М. П. Бутка. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 480 с.
2. Боярко І. М. Інвестиційний аналіз: Навч. посіб.— К.: Центр учбової літератури, 2011.- 400 с.
3. Дука А.П. Інвестування: Теорія та практика інвестиційної діяльності: Навчальний посібник — К.: Каравела, 2012. — 432 с
4. Сазонець І.Л. Інвестування: Підручник. / І.Л.Сазонець., В.А Федорова - К.: Центр учбової літератури, 2016. - 311 с.
5. Омелянович Л.О. Інвестування : Підручник / Л.О. Омелянович., О.В Веретенникова., О.Ю Руденюк., Д.В Фірсів. — К. : Знання, 2012. — 278 с.
6. Ільчук В. П. Інвестування: Підручник — Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2014. - 355 с.
7. Луців Б.Л., Кравчук І.С., Сас Б.Б. Інвестування: Підручник. й Тернопіль: Економічна думка, 2014. - 544 с.
8. Шевчук В.Я. Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності. — К.:Гене́за , 2014.- 384с.

Допоміжна література:

9. Вовчак О. Д. Інвестиційне кредитування : Навчальний посібник - 2-ге вид., перероб. і доп. — Київ : Знання, 2013. — 227 с.
10. Костюкевич Р.М. Інвестиційний менеджмент: Навчальний посібник — Рівне: НУВГП, 2011. — 270 с.
11. Садловська, І. П. Інвестиційний менеджмент : Навчальний посібник — К. : «Кондор», 2011. - 212с.
12. Мелень О.В. Інноваційні та інвестиційні процеси на промислових підприємствах України: сучасний стан і передумови: монографія - Харків : 2014. - 376 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

13. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua